

Załącznik nr 1 do uchwały nr XXXIII/220/10
Rady Gminy Lutowiska
z dnia 13 października 2010 r.
zmienionej uchwałą Rady Gminy Lutowiska nr X/50/2015
z dnia 25 listopada 2015 r.

PLAN ODNOWY MIEJSCOWOŚCI LUTOWISKA na lata 2010 - 2017

LUTOWISKA 2010

SPIS TREŚCI:

- 1. Wstęp**
- 2. Charakterystyka miejscowości**
  - 2.1. położenie miejscowości, przynależność administracyjna, powierzchnia, liczba ludności**
  - 2.2. historia miejscowości**
  - 2.3. określenie przestrzennej struktury miejscowości**
- 3. Inwentaryzacja zasobów służących odnowie miejscowości**
  - 3.1. zasoby przyrodnicze**
  - 3.2. dziedzictwo kulturowe**
  - 3.3. obiekty i tereny**
  - 3.4. infrastruktura społeczna**
  - 3.5. infrastruktura techniczna**
  - 3.6. gospodarka i rolnictwo**
  - 3.7. kapitał społeczny i ludzki**
- 4. Opis i charakterystyka obszarów o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców**
- 5. Analiza SWOT**
  - 5.1. mocne strony**
  - 5.2. słabe strony**
  - 5.3. szanse**
  - 5.4. zagrożenia**
- 6. Opis planowanych zadań inwestycyjnych i przedsięwzięć**
- 7. Wdrożenie i monitorowanie planu**

1. Wstęp

Lutowiska to miejscowość położona przy dużej bieszczadzkiej obwodnicy, na wysokości 630 m n.p.m. z pięknymi widokami na pasma Wysokich Bieszczadów. Stanowi centrum administracyjne jednej z największych powierzchniowo (476 km²) gmin w Polsce, mającej jednocześnie jeden z najniższych w kraju wskaźników zaludnienia (na 1 km² przypada tu średnio 4,5 mieszkańca). Jak większość bieszczadzkich miejscowości Lutowiska mają za sobą bolesną i trudną historię, związaną z okresem II wojny światowej. Wydarzenia te spowodowały, że od drugiej połowy XX wieku miejscowość pisze swoją kartę historii na nowo.

Obecnie wieś liczy 752 mieszkańców i dynamicznie się rozwija. Powstają nowe domy i gospodarstwa agroturystyczne, a z możliwości wypoczynku w tej malowniczej miejscowości korzysta coraz więcej osób. Nie brak jednak trudności i problemów, które w połączeniu z ciężkimi, górskimi warunkami obniżają komfort życia jej mieszkańców. Wychodząc im naprzeciw zrodził się pomysł stworzenia Planu Odnowy Miejscowości, dokumentu otwierającego drogę do pozyskiwania środków zewnętrznych, służących intensywnemu rozwojowi wsi.

Plan Odnowy Miejscowości Lutowiska powstał przy współpracy mieszkańców wsi i pracowników Urzędu Gminy Lutowiska. Jego celem jest stworzenie przyszłej wizji miejscowości, wytyczenie najważniejszych kierunków zmian i określenie priorytetowych działań, jakie należy wdrożyć.

Dokument składa się z czterech zasadniczych części: charakterystyki miejscowości, inwentaryzacji zasobów służących odnowie miejscowości, analizy SWOT oraz zestawienia planowanych inwestycji i przedsięwzięć.

W zamyśle autorów dokumentu ma on być pierwszym krokiem ku uczynieniu z Lutowisk miejscowości bardziej przyjaznej i atrakcyjnej zarówno dla mieszkańców jak i odwiedzających ją gości.

2. Charakterystyka miejscowości

2.1 Położenie miejscowości, przynależność administracyjna, powierzchnia, liczba ludności

Gmina Lutowska jest gminą wiejską, położoną w powiecie bieszczadzkim, w najbardziej wysuniętej na południowy wschód części województwa podkarpackiego, w strefie nadgranicznej, w źródłiskowej części doliny Sanu, w zasięgu jego górskich dopływów.

Powierzchnia gminy wynosi 475,85 km². Jest jednocześnie najmniej zaludnioną gminą w kraju – średnie zaludnienie wynosi 4,5 osoby na km².

Gmina graniczy:

- od północy – z gminą Czarna, powiat bieszczadzki,
- od wschodu – granica gminy pokrywa się z granicą Państwa z Ukrainą,
- od południa – z Ukrainą i na niewielkim odcinku ze Słowacją,
- od zachodu - z gminą Cisna, powiat leski.

Lutowiska są jednym z sześciu sołectw wyodrębnionych w granicach gminy. W jego skład wchodzi wsie Lutowiska, Smolnik, Skorodne i Żurawin.

Mejscowość Lutowiska

Liczba ludności miejscowości Lutowiska w ostatnich trzech latach:

	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Dzieci 0-17 lat	Wiek prod. mężczyźni	Wiek prod. kobiety	Wiek poprod. mężczyźni	Wiek poprod. kobiety
rok 2008								
Pobyt stały	734	344	390	144	264	255	17	54
pobyt czasowy	18	6	12	5	5	7	0	1
RAZEM	752	350	402	149	269	262	17	55
rok 2009								
Pobyt stały	725	339	386	146	260	250	16	54
Pobyt czasowy	11	5	6	1	5	4	0	1
RAZEM	736	344	392	147	265	254	16	55
rok 2010								
Pobyt stały	740	347	393	182	261	252	16	54
Pobyt czasowy	11	6	5	0	4	3	0	2
RAZEM	751	353	398	182	265	255	16	56

Źródło: Rejestr Ewidencji Ludności Urzędu Gminy Lutowiska

2.2 Historia miejscowości

Po raz pierwszy Lutowiska wzmiankowane są w roku 1580. Nazwa wsi związana jest z gospodarką pasterską i oznacza letnie pastwiska (litowiska). Zapewne mieszkańcy znacznie starszych wsi położonych za Sanem, jak Żurawin (wzm.1444r.) czy Stuposiany (wzm.1489r.) wypasali tu swoje stada i z czasem założyli nową osadę. Pierwotnie teren ten należał do dóbr rodziny Kmitów, a po wygaśnięciu głównej linii tego rodu przeszedł w ręce Herburtów później Polańskich, Ustrzyckich a następnie w XVIII wieku w ręce Urbańskich. Tej ostatniej rodzinie zawdzięczają Lutowiska uzyskanie praw miejskich. Ludwik Urbański uzyskał bowiem w 1742r. przywilej króla Augusta III na odbywanie w tej wsi ośmiu jarmarków. W przywileju pojawia się nazwa Urbanice - tak na cześć właściciela i dobroczyńcy miało się nowe miasteczko nazywać. Ta oficjalna nazwa szybko została zapomniana, miasteczko zwano Lutowiskami, zaś wioskę, obok której wyrosło - Posadą.

Mylne byłoby mniemanie, że uzyskanie praw miejskich zawdzięczają Lutowiska wyłącznie Ludwikowi Urbańskiemu. W XVIII wieku nastąpiło w Bieszczadach ożywienie gospodarcze i wzrost popytu na woły hodowane przez mieszkańców gór. Zwiększyło się również znaczenie szlaków handlowych wiodących przez przełęcze w tej części Karpat. Takie położenie miejscowości sprawiło, że właśnie tutaj powstało centrum handlu wołami, zaczął rozwijać się również rynek lokalny. Z biegiem lat zwiększyła się liczba mieszkańców, rosły też dochody z opłat targowych. Wśród obywateli Lutowisk dominowali obrotni żydowscy kupcy. W XIX wieku Lutowiska stały się siedzibą sądu grodzkiego, do którego ciągnęli mieszkańcy gór, równie chętnie jak na jarmarki. Na początku tego stulecia dwór, trzy folwarki i lasy wokół miasteczka

1. Dawna cerkiew w Lutowiskach

należały do Ignacego Górskiego. Z jego córką Teklą w 1804 roku ożenił się hrabia Stefan Konarski z Chrewtu. Potomkowie ich byli właścicielami majątku Lutowisk aż do 1896 roku, kiedy to Stanisław hr Konarski sprzedał swe dobra Mendlowi Randowi. Spadkobiercy Randa utrzymali te dobra aż do 1939 roku. Trudno jest odtworzyć obraz miasta z tych czasów. Można to zrobić w miarę dokładnie dla okresu międzywojennego. Na początku lat trzydziestych naszego stulecia w miasteczku znajdowały się cztery świątynie, z których do dziś zachował się jedynie murowany kościół. Parafia rzymskokatolicka służyła nie tylko miejscowej społeczności polskiej liczącej 180 dusz, ale również

wiernym z 22 górskich wsi. Proboszczem w tym czasie był ks. Michał Huciński, budowniczy kościoła. Nieistniejąca obecnie cerkiew pochodząca z 1898r. służyła 780 parafianom, których przewodnikiem duchowym był ks. Mychajło Paślawski. Lutowiska były również siedzibą dekanatu greko-katolickiego. Pozostałą część liczącej około 2.600 osób ludności miasteczka stanowili wyznawcy religii mojżeszowej (prawie wyłącznie hasydzi), którzy również mieli tu dwie swoje świątynie. Pośród miejscowych Żydów najbogatsi byli potomkowie Mendla Randa. Tak zamożnych Żydów było jednak niewiele, większość ledwo wiązała koniec z końcem, żyjąc na granicy ubóstwa. Szczególnie bogato w Lutowiskach była rozwinięta branża handlowa zdominowana przez drobnych kupców żydowskich. W miasteczku istniało też kilkanaście drobnych firm, jak dwie cegielnie, młyn, tartak, przedsiębiorstwo budowlane czy wytwórnia wody sodowej. W Lutowiskach był również hotel zaś miłośnicy trunków mogli się spotykać w 5 szynkach lub ewentualnie w piwiarni. Przybytki te były szczególnie oblegane w czasie jarmarków i targów, które odbywały się co czwartek. Przed samą wojną rozpoczęto prace przy elektryfikacji miasta przez budowę niewielkiej elektrowni. Lata wojny przyniosły dla miejscowości zniszczenia i klęski, wymordowana została cała ludność żydowska. Ci z Polaków, którzy przetrwali okupację uciekli obawiając się Sowietów i UPA. Ludność ukraińska została wysiedlona w 1951r. w konsekwencji wymiany terenów przygranicznych. W czasach sowieckich miejscowość nazwano Szewczenkowem. Starą nazwę przywrócono dopiero w roku 1956.

2.3 Określenie przestrzennej struktury miejscowości

Miejscowość Lutowiska położona jest przy drodze wojewódzkiej nr 896 Ustrzyki Dolne – Ustrzyki Górne oraz odchodzących od niej w kierunkach wschodnim i zachodnim dwóch drogach gminnych. Te fragmenty wsi, będące w przeszłości przysiółkami zachowały swoje dawne nazwy – odpowiednio Posada Dolna i Posada Górna. Przy wjeździe do Lutowisk (od strony Ustrzyk Dolnych) wybudowany został parking widokowy z którego

rozpościera się widok na całą wieś i wysokie Bieszczady. Dominującym elementem w krajobrazie jest neogotycki zabytkowy kościół. Miejscowość jak na warunki bieszczadzkie ma dość zwartą zabudowę zlokalizowaną wzdłuż drogi wojewódzkiej i dróg gminnych. Standardem w architekturze budynków strome dachy o nachyleniu 35° – 45°. Domy w większości posiadają dwie kondygnacje w tym 2-ga w poddaszu.

2. Neogotycki kościół

W ok. 70 % są to budynki murowane. Na Posadzie Dolnej zachowało się kilka drewnianych budynków bojkowskich (tzw. chyże) z charakterystycznym układem kalenicowym. W północnej części wsi Lutowiska w latach 70-tych wybudowane zostało osiedle bloków wielorodzinnych dla pracowników byłego zakładu pracy IGLOOPOL .

3. Inwentaryzacja zasobów służących odnowie miejscowości

3.1 Zasoby przyrodnicze

Wieś Lutowiska zlokalizowana jest na terenie Parku Krajobrazowego Doliny Sanu oraz Wschodniobeskidzkiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Wchodzi też w skład jedyne, trójpaństwowego Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery „Karpaty Wschodnie”. Objęcie terenu wsi tak wieloma formami ochrony przyrody spowodowane jest unikalnością występującej tam fauny i flory.

Flora Lutowisk i okolic stanowi połączenie roślinności piętra pogórza (500 m n.p.m.) i regla dolnego (500-1150 m n.p.m.). Spotykają się tutaj i przenikają zbiorowiska nizinne i górskie, m. in.: olszynka

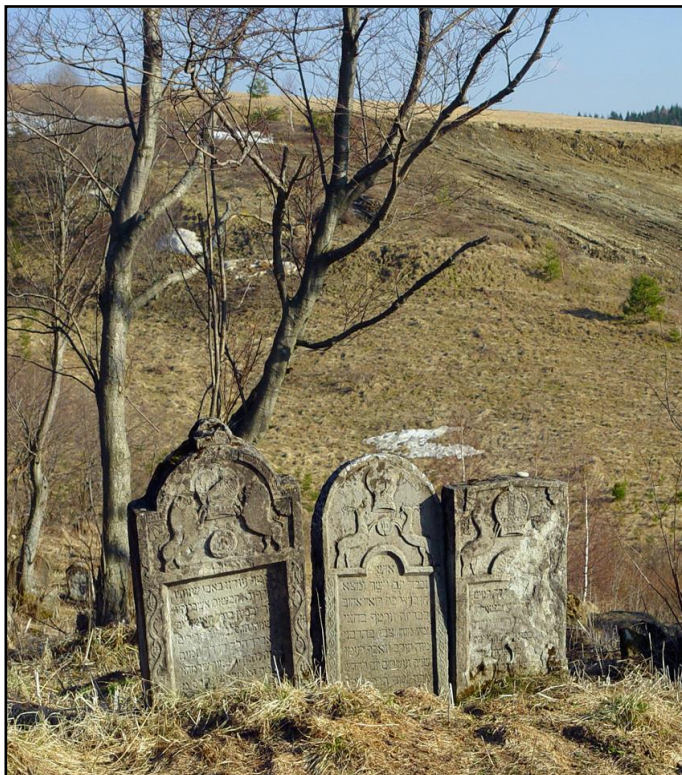
3. Salamandra plamista

karpacka, buczyna, pastwiska i łąki, pola uprawne oraz dawne sady. Buczyna karpacka jest głównym składnikiem lasów dolnoreglowych w Bieszczadach. Drzewostan obejmuje głównie buk i jodłę, rzadziej spotkamy jawor i świerk, a na jego obrzeżach brzozę, czereśnię, jabłoń, sosnę i inne.

Różnorodność biocenoz, urozmaicone krajobrazy, liczne mateczniki przyrody, wielkie kompleksy leśne, duże skupiska łąk i pastwisk owocują zróżnicowaniem przyrody ożywionej - w tym również ptaków. W okolicach Lutowisk można spotkać; bociany, myszołowy, różne gatunki krukowatych, jastrzębie, a nawet orła przedniego. Wyludnienie i wtórne zdziczenie środowisk sprzyjało pojawieniu się tych gatunków ssaków, które dawniej były prawie wytępione. Licznie reprezentowane są populacje niektórych ssaków drapieżnych, na przykład: niedźwiedzia, wydry, rysia, żbika, zwierzyny płowej-dzika, sarny, jelenia. Zalesienie dawnych pól uprawnych i łąk skutkujące powstaniem dużych kompleksów leśnych sprzyjało pojawieniu się

różnorodnych drobnych ssaków: lisa, borsuka, łaski, popielicy, koszatki, różnych gatunków nietoperzy, ryjówki górskiej, kuny leśnej i innych.

Spośród 8 gatunków gadów występujących w Polsce, w okolicach Lutowisk żyją: jaszczurka zwinka, jaszczurka żyworodna, padalec zwyczajny, zaskroniec zwyczajny, gniewosz plamisty i żmija zygzakowata. Zaś z grona 18 gatunków płazów w okolicach Lutowisk spotkamy ich dziewięć: salamandrę plamistą, traszkę grzebieniastą, traszkę zwyczajną, traszkę karpacką, traszkę górską, kumaka górskiego, ropuchę szarą, rzekotkę drzewną i żabę trawną.

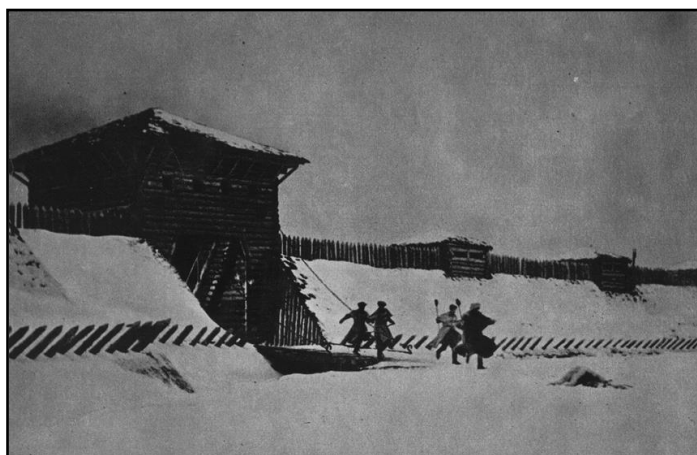
4. Kirkut

3.2 Dziedzictwo kulturowe

Przez wiele wieków historia Lutowisk przez lata tworzona była przez trzy żyjące ze sobą zgodnie nacje: Polaków, Żydów i Rusinów. Do dzisiejszych czasów zachowało się wiele znaków, świadczących o dawnej świętości i wielo-kulturowości Lutowisk. Elementy te zebrane zostały na trasie ścieżki przyrodniczo – historycznej Ekomuzeum „Trzy Kultury”. Najważniejsze z obiektów to:

- Murowany kościół katolicki w stylu neogotyckim z lat 1911-1914.
- Ruiny synagogi
- Cmentarz Żydowski (kirkut), drugi pod względem wielkości w Bieszczadach; zinwentaryzowano na nim ponad 1000 macew, ciekawie zdobionych różnymi ornamentami

- Chyże bojkowskie – tradycyjne dla tych terenów budynki mieszkalno – gospodarcze; pod jednym dachem znajdowały się: sień, izba mieszkalna, klepisko, komora pełniąca funkcję spichlerza, boisko (miejsce, gdzie młócono zboże i przechowywano wóz) oraz stajnia.
- Cerkwisko i cmentarz grecko-katolicki – cerkiew wzniesiona w roku 1898, po wojnie nieużytkowana i niszcząca, ostatecznie rozebrana w roku 1980; pozostał po niej wieniec starych drzew i cmentarz przycerkiewny.
- Drewniany budynek z początku XX wieku z charakterystyczną narożną wieżyczką, dawniej placówka Wojsk Ochrony Pogranicza
- Szlak Filmowców – miejsce w którym u schyłku jesieni 1967 roku wzniesiono stanicę Małego Rycerza - Chreptiów, gdzie rozegrały się niektóre sceny Pana Wołodyjowskiego J. Hoffmana.

5. Chreptiów

3.3 Obiekty i tereny

W Lutowiskach jako największej miejscowości w gminie znajduje się szereg obiektów i terenów służących nie tylko mieszkańcom ale i całej gminnej społeczności oraz odwiedzającym gminę turystom.

W najwyższym położonym punkcie wsi, leżącym na jej obrzeżach od strony północnej znajduje się punkt widokowy z miejscami parkingowymi dla aut osobowych i autobusów, skąd roztacza się najciekawsza w regionie panorama na Bieszczady Wysokie. Drugie miejsce wytyczone z myślą o zmotoryzowanych funkcjonuje w centrum wsi. Parking ten powstał z myślą o mieszkańcach (usytuowanie obok kościoła, ośrodka zdrowia, punktu aptecznego) jak i gościach (tablice informacyjne). Dodatkowe miejsca parkingowe rozlokowane są przy budynku Urzędu Gminy, Zespole Szkół i sklepach).

W okolicy Zespołu Szkół urządzony został kompleks sportowo – festynowy. Składają się na niego dwa boiska, strzelnica sportowa, stadion, plac festynowy oraz drewniany budynek „Chaty pod Florianem”.

Przy głównej drodze znajduje się mały plac targowy z ogólnodostępnym zapleczem sanitarnym.

Ważnymi obiektami są: siedziba Nadleśnictwa Lutowiska oraz Ośrodek Informacyjno – Edukacyjny Bieszczadzkiego Parku Narodowego.

3.4 Infrastruktura społeczna

Jak na siedzibę gminy przystało, w Lutowiskach skoncentrowana została większość infrastruktury społecznej. W miejscowości znajduje się:

- Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Kultury im. Jerzego Janickiego, Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej i Gminne Centrum Informacji Turystycznej
- Punkt Przedszkolny oraz Zespół Szkół (szkoła podstawowa i gimnaz-

6. Urząd Gminy

- jum). Najbliższe ośrodki kształcenia ponadgimnazjalnego znajdują się w Ustrzykach Dolnych (25 km). W budynku Zespołu Szkół funkcjonuje całoroczne schronisko młodzieżowe.
- Ośrodek zdrowia, punkt apteczny oraz gabinet stomatologiczny. Najbliższy szpital znajduje się w Ustrzykach Dolnych (25 km)
- Biblioteka Publiczna
- Poczta
- Punkt Kasowy Bieszczadzkiego Banku Spółdzielczego
- Kościół (wyznania rzymskokatolickiego) i kaplica

3.5 Infrastruktura techniczna

Lutowiska są w 87 % skanalizowane i w 95% zwodociągowane. Woda dostarczana jest z ujęcia powierzchniowego i 2-ch studni głębinowych. Ścieki odprowadzane są do 2-ch oczyszczalni należących do Gminnego Zakładu Gospodarki Komunalnej w Lutowiskach. Obecnie trwają roboty budowlane przy budowie nowej biologiczno – mechanicznej oczyszczalni ścieków i sieci kanalizacji sanitarnej.

7. Chata pod Florianem

Wszystkie gospodarstwa podłączone są do sieci energetycznej – obecne zasilanie całkowicie pokrywa zapotrzebowanie na energię elektryczną. Miejscowość posiada ponadto oświetlenie uliczne wzdłuż głównej drogi wojewódzkiej oraz odchodzących od niej dróg gminnych. Zaopatrzenie w gaz tylko z butli propan-butan. Ogrzewanie budynków oparte jest w przeważającej ilości o indywidualne kotłownie opalane drewnem.

Miejscowość objęta jest systemem selektywnej zbiórki odpadów (system trójworkowy – odpady komunalne, szkło, surowce wtórne) – odbiorem odpadów zajmuje się Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej w Lutowiskach.

3.6 Gospodarka i rolnictwo

Ze względu na charakter regionu najbardziej popularną działalnością gospodarczą są usługi leśne, którymi zajmuje się 30 osób. Inne reprezentowane branże to:

- transport – 5 osób
- handel – 8 osób
- usługi budowlane – 3 osoby

- gastronomia – 3 osoby
- fryzjer – 1 osoba
- apteka – 1 osoba
- usługi medyczne – 2 osoby
- usługi doradcze – 1 osoba
- galeria – 1 osoba

Ponadto prężnie rozwijającą się branżą są usługi agroturystyczne. Obecnie zajmuje się nią 6 osób. We wsi 29 osób prowadzi gospodarstwa rolne. Ponadto największymi zakładami pracy są Zespół Szkół w Lutowiskach, Urząd Gminy i Nadleśnictwo Lutowiska.

8. Dzień Żubra - zawody drwali

3.7 Kapitał społeczny i ludzki

Aktywność społeczna mieszkańców Lutowisk na przejawia się głównie poprzez działalność w mających tu siedzibę 4 organizacjach pozarządowych. Są to:

- Bieszczadzkie Stowarzyszenie BIES, powstałe w roku 2004, którego działalność koncentruje się przede wszystkim na promocji marki bieszczadzkiego produktu lokalnego. Cele statutowe stowarzyszenia obejmują szeroko rozumiane działanie na rzecz wszechstronnego i zrównoważonego rozwoju Bieszczadów, szczególnie na polu gospodarczym, społecznym, edukacyjnym, kulturalnym i naukowym oraz w zakresie przeciwdziałania bezrobociu.
- Ochotnicza Straż Pożarna w Lutowiskach, której tradycje sięgają lat 20-tych XX wieku, działa głównie na polu ochrony

9. Wyścigi psich zaprzęgów

przeciwpożarowej ale także w obszarze pracy społeczno-wychowawczej i kulturalno-oświatowej, bardzo aktywnie włączając się w bieżące życie miejscowości. Obecnie jednostka liczy 58 członków i należy do Krajowego Systemu Ratowniczo Gaśniczego.

- Klub sportowy Otryt – I Lutowiska, który liczy obecnie 32 członków. Jego głównym celem jest krzewienie kultury fizycznej wśród dzieci młodzież i dorosłych oraz wychowywanie przez kulturę fizyczną i sport.
- Fundacja Pomocy Szkołom Bieszczadzkiem, działająca przy Zespole Szkół w Lutowiskach. Jej cele to wspieranie inicjatyw podnoszących poziom oświaty i kultury młodzieży szkół bieszczadzskich, wyposażenie obiektów szkolnych w niezbędny sprzęt i pomoce naukowe, aktywne działanie na rzecz własnego środowiska i regionu oraz rozwoju aktywnych form spędzania wolnego czasu.

10. Targi Końskie

4. Opis i charakterystyka obszarów o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców

W Lutowiskach wyszczególnić można kilka obszarów o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, sprzyjających nawiązywaniu kontaktów społecznych, ze względu na ich położenie oraz cechy funkcjonalno – przestrzenne. Są to:

- Siedziba Gminnego Ośrodka Kultury i Kina Otryt – dwa obiekty będące własnością gminy, stanowiące placówki kulturalne. Odbywają się tam regularne zajęcia plastyczne, muzyczne, rękodzielnicze, teatralne, taneczne adresowane do wszystkich grup społecznych (nie tylko dzieci i młodzieży) jak i okolicznościowe spotkania oraz stałe imprezy gminne. Zaplecze GOK-u Lutowiska jest podstawową infrastrukturą, wykorzystywaną w procesie budowania dialogu społecznego i intensyfikowania społecznych więzi i relacji w oparciu o lokalne dziedzictwo kulturowe.
- Kompleks sportowo – festynowy – zespół obiektów gminnych przystosowanych do uprawiania sportu (zespół boisk, plac zabaw), a także stanowiących zaplecze do organizacji imprez plenerowych (Chata pod Florianem). Służy integracji mieszkańców na bazie wspólnych zainteresowań sportowych oraz podczas wspólnego uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych.
- Parking w centrum w wsi wraz infrastrukturą towarzyszącą (ławki, stoliki, zadaszenia) będący miejscem codziennych spotkań i rekreacji mieszkańców.

11. Gminny Ośrodek Kultury

5. Analiza SWOT

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • atrakcyjność turystyczna regionu (przyrodniczo- krajoznawcza) • duża liczba liderów społecznych, parcie do rozwoju miejscowości • świadomość mieszkańców o atrakcyjności regionu • otwartość mieszkańców • czyste środowisko naturalne • położenie przygraniczne • wysoki wskaźnik zalesienia terenów • położenie wsi jako centrum administracyjno – usługowo – handlowego • baza oświatowa - zespół szkół (gimnazjum, punkt przedszkolny, szkoła podstawowa,) • prężnie działające instytucje kultury (Gminny Ośrodek Kultury, świetlica środowiskowa) • dobry układ komunikacyjny • czystość i estetyka posesji • duże poczucie bezpieczeństwa (NZOZ , pogotowie, apteka, Policja)	<ul style="list-style-type: none"> • niskie dochody mieszkańców • duże oddalenie od ośrodków miejskich • stosunkowo niski poziom rozwoju infrastruktury turystycznej • ograniczony dostęp do kultury i sportu • przestarzała infrastruktura i słabe wyposażenie Gminnego Ośrodka Kultury • duża emigracja zarobkowa, zwłaszcza młodych ludzi • brak tradycji (w wyniku przesiedleń – tradycje od 1951 r.) • zły stan dróg gminnych • brak mieszkaniowego budownictwa komunalnego • brak bogatej całorocznej oferty turystycznej • małe środki budżetowe w gminie • słabo rozwinięta sieć gastronomiczna • wysokie koszty usług komunalnych • podział na grupy wśród mieszkańców wsi

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • możliwość większego pozyskania i lepsze wykorzystanie środków pomocowych • zwiększenie ilości miejsc pracy (głównie w usługach okołoturystycznych) • wzrost świadomości społecznej we wszystkich sferach życia • wzrost poziomu wykształcenia i kwalifikacji mieszkańców • integrowanie się mieszkańców w celu wspólnego działania • poszerzenie oferty Gminnego Ośrodka Kultury w celu zaangażowanie większej ilości mieszkańców w uczestnictwo w kulturze • moda na wypoczynek w Bieszczadach • poprawa stanu dróg gminnych • rozwój gospodarstw agroturystycznych • wzbogacenie oferty turystycznej w skali całego roku • rozwój społeczeństwa informacyjnego 	<ul style="list-style-type: none"> • starzenie się społeczeństwa, wyludnienie na skutek emigracji zarobkowej • odpływ młodych ludzi z powodu nikłych perspektyw rozwoju regionu • pogłębiająca się izolacja kulturalna mieszkańców • spadek dochodów gminy • odpływ turystów do innych bieszczadzskich miejscowości • spadek poziomu życia spowodowany brakiem inwestycji w infrastrukturę społeczną • pauperyzacja społeczeństwa

6. Opis planowanych zadań inwestycyjnych i przedsięwzięć

Lp.	Nazwa inwestycji	Cel	Przeznaczenie	Termin realizacji	Wartość inwestycji	Źródło pozyskania środków
1.	Remont i doposażenie Gminnego Ośrodka Kultury w Lutowiskach	Zwiększenie atrakcyjności oferty GOK Lutowiska	Odremontowany i doposażony budynek GOK służyć będzie miejscowej społeczności, zwłaszcza dzieciom i młodzieży	2011	350 000 zł	Środki Gminy Lutowiska/ PROW 2007-2013
2.	Doprowadzenie wody i kanalizacji do Chaty pod Florianem	Podniesienie standardu budynku	Podłączony do kanalizacji i sieci budynek służyć będzie mieszkańcom jak i turystom odwiedzającym Lutowiska	2011	50 000 zł	Fundusz Sołectwa Lutowiska / Środki Gminy Lutowiska
3.	Remonty i przebudowy dróg gminnych i wewnętrznych w Lutowiskach	Poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego	Inwestycja prowadzona z myślą o wszystkich użytkownikach drogi - zarówno mieszkańcach jak i turystach	2012 - 2017	2 000 000 zł	Środki pomocowe UE/ Środki Gminy Lutowiska
4.	Remont zabytkowego neogotyckiego kościoła w Lutowiskach	Ochrona obiektu zabytkowego	Inwestycja przeznaczona dla mieszkańców jak i turystów odwiedzających zabytek	2012 - 2017	150 000 zł	Środki Gminy Lutowiska/ fundusz parafialny
5.	Budowa oświetlenia ulicznego na osiedlu jednorodzinnych i wielorodzinnych w Lutowiskach	Podniesienie poziomu bezpieczeństwa i standardu życia mieszkańców osiedla	Inwestycja prowadzona z myślą o wszystkich mieszkańcach osiedla	2016 - 2017	30 000 zł	Środki Gminy Lutowiska
6.	Zagospodarowanie terenu przy parkingu w centrum wsi Lutowiska	Zwiększenie funkcjonalności parkingu	Inwestycja zaplanowana z myślą o turystach odwiedzających miejscowość	2014 - 2017	200 000 zł	Środki pomocowe UE/ Środki Gminy Lutowiska

7.	Budowa zaplecza socjalnego i wykonanie trybun przy kompleksie sportowo – festynowym w Lutowiskach	Stworzenie kompleksowego zaplecza sportowego	Inwestycja przeznaczona będzie dla mieszkańców wsi korzystających z zaplecza sportowego	2016 - 2017	300 000 zł	Środki pomocowe UE/ Środki Gminy Lutowiska
8.	Rozbudowa strzelnicy sportowej w Lutowiskach	Zwiększenie atrakcyjności oferty strzelnicy	Inwestycja przeznaczona dla środowisk lokalnych, głównie myśliwych i funkcjonariuszy Straży Granicznej	2014 - 2017	300 000	Środki koła łowieckiego Gawra
9.	Modernizacja stacji uzdatniania wody i sieci kanalizacyjnej	Podniesienie poziomu życia mieszkańców	Inwestycja prowadzona z przeznaczeniem dla mieszkańców Lutowisk	2015 - 2017	250 000 zł	Środki pomocowe UE/ Środki Gminy Lutowiska
10.	Budowa drogi widokowej dookoła Lutowisk	Podniesienie atrakcyjności turystycznej miejscowości Lutowiska	Inwestycja zaplanowana z myślą o turystach odwiedzających miejscowość jak i mieszkańcach czerpiących zyski z turystyki	2016 - 2017	300 000 zł	Środki pomocowe UE/ Środki Gminy Lutowiska

7. Wdrożenie i monitorowanie planu

Wdrażanie Planu Odnowy Miejscowości Lutowiska rozpocznie się poprzez jego zatwierdzenie uchwałą zebrania wiejskiego, a następnie uchwałą Rady Gminy Lutowiska. Realizację założeń niniejszego dokumentu zleca się Wójtowi Gminy Lutowiska, Radzie Gminy Lutowiska, Radzie Sołectkiej i Sołtysowi Lutowisk. Te same jednostki zobowiązane będą do bieżącego monitorowania stanu wdrażania założeń dokumentu.

Stworzony Plan Odnowy Miejscowości Lutowiska ma charakter otwarty. Dopuszcza się jego modyfikacje i aktualizacje, będące odpowiedzią na szeroko rozumiane zmiany zachodzące w środowisku lokalnym oraz pojawianie się nowych i ciekawych inicjatyw wśród mieszkańców i innych osób, w interesie których leży wszechstronny rozwój Lutowisk.